

Kultūra: vienadienės akcijos ar tvarios išliekamosios vertės kūrimas?

Gintaras Karosas

Gintaras Karosas. Kultūros srityje veikiančios nevyriausybines organizacijos ar pavieniai asmenys, vykdydami visuomenei naudingą tęstinio pobūdžio veiklą – užsibrėžtą misiją, kuria visai valstybei svarbius objektus, vertingus muziejinius rinkinius ir pan. Kaip žinia, nevyriausybines organizacijos, kuri yra kiekvienos demokratijos pagrindas, esminis bruožas yra būti nepriklausoma ir tvarkytis savarankiškai, nedalyvaujant valstybės institucijoms. Taip užtikrinamas organizacijų ar asmenų (iniciatorių, steigėjų, dalyvių) savarankiškumas, galima kelti ambicingus tikslus ir optimaliai naudoti preinamus resursus.

Tačiau, vykdydant tęstinio pobūdžio kultūrinius projektus, yra susidurima su dvejopa problema.

Nėra sukurta jokia programa, kuri tikėtų nevyriausybinių organizacijų tęstinio

pobūdžio veiklai remti ir, jei vykdant tęstinį ilgametį projektą sukuriamas valstybei ar visuomenei svarbus kultūrinis išliekamosios vertės materialus objektas, nevyriausybinei organizacijai ar asmeniui dėl objektyvių priežasčių (ligos, senatvės ir pan.) nebegalint projekto tęsti, bet sutinkant jį perduoti valstybei, nėra sumanytas joks mechanizmas, kaip vertybę perimti valstybės ar bendruomenės nuosavybėn bei toliau tęsti kultūros subjekto veiklą.

Nesant programos nevyriausybiniais kultūros testiniams projektams remti ir išsaugoti, tokios NVO neskatinamos steigti ir teikti kultūrinės paslaugas visuomenei. Dėl to per 25 Lietuvos nepriklausomybės metus turime vos keletą nevyriausybinių organizacijų muziejų, o nuo sovietmečio veikia beveik 100 biudžetinių muziejų, kurių išlaikymas yra didžiulė finansinė našta valstybei.

Valstybės ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimas skatintų naujų nevienadienių iniciatyvų kultūros srityje atsiradimą, atsakingą abiejų subjektų – valstybės ir nepriklausomo kūrėjo – požiūrį, paremtą ilgalaikę viziją, siekiant mūsų šalies kultūros gausinimo, turtinimo ir prieinamumo visuomenei didinimo.

Kadangi atstovauju vieną pirmųjų NVO Lietuvoje, veikiančią muziejų srityje nuo 1993 m. pradžios, kuri sukūrė šalies identitetu tapusį muziejų po atviru dangumi Europos parką ir Liubavo dvaro muziejų, taigi, remdamasi ilgamete patirtimi, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai atsakingai siūlau:

- 1. Sukurti atskirą rėmimo programą nevyriausybinių organizacijų vykdomiems visuomenei prieinamiems testinio pobūdžio projektams, kuriuos įvykdžius sukuriamą išliekamoji vertė bei valstybinę ir visuomeninę reikšmę turintys materialūs kultūriniai objektai. Programoje turėtų būti numatyta testinė parama, kuri atitiktų įstaigos vykdomos veiklos pobūdį.** O dabar visos kultūros srityje veikiančios programos remia pagal prioritetus, kurie paprastai neatitinka testinio pobūdžio veiklą vykdančių organizacijų prioritetų, remiama pagal principą „nuo projekto iki kito projekto“. Valstybė turėtų pamatyti konkretų NVO partnerį, jo tikslus ir poreikius, veiklos mastą (pvz., visuomeninį ir tarptautinį žinomumą, paramą sieti su organizacijos darbuotojų skaičiumi, atitinkamai sumokamų mokesčių valstybei dydžiu ir pan.), ne tik remti trumpalaikius ir paprastai išliekamos vertės nesukuriančius, labiau pavieniams kūrėjams ir progine ar skirtingų renginių veiklą vykdančioms įstaigoms tinkančius projektus. Lietuvos

muziejų įstatymo 12 straipsnio 5 punktą sudaro tam įstatymines prielaidas: „Muziejų, nepaisant jų teisinės formos, veikla ir tęstiniai projektai gali būti finansuojami pagal tikslines programas.“

2. **Sukurti mechanizmą arba principus, kaip valstybė (atstovaujama Kultūros ministerijos), galėtų susitarti su konkrečiu NVO subjektu ar asmeniu, kad dėl objektyvių priežasčių jam negalint veikti, sukurtos vertybės būtų išsaugotos visuomenės reikmėms, o veikla būtų perimta ir tęsiama valstybės.** Manau, kad galėtų būti pasirašomos sutartys, garantuojančios muziejinių rinkinių ar kitų kultūros objektų išsaugojimą ateinančioms kartoms. To nesprensdžiant dabar, yra neišvengiami valstybės ir visuomenės kultūriniai praradimai, kurių vertė yra didžiulė, nes dažnai tai būna atsidavusių entuziastų viso gyvenimo darbai, reikalaujantys daug nuoseklaus darbo, žinių ir pastangų.
3. Prieš tai punktuose Nr. 1 ir 2 pateikti tęstinio pobūdžio projektų rėmimo ir išsaugojimo aspektai galėtų būti jungiami į vieną programą ir tarpusavyje koreliuojami (tęstinės kultūrinės veiklos rėmimas kaip sąlyga sukurtų materealių kultūros objektų perdavimui valstybei).

Kokios permainos laukia mažiausiai pasikeitusios vienos svarbiausių sričių – kultūros: bus ir toliau skatinamos vienadienės kultūrinės akcijos ar tvarios išliekamosios vertės kūrimas ir išsaugojimas? Tikiu, kad naujoji kultūros ministrė pamatys visą kultūros lauką ir jai užteks ryžto spręsti ketvirtą amžiaus nespręstas problemas. Linkiu kuo geriausios kloties.

Gintaras Karosas

VšĮ „Europos parkas“ prezidentas,
skulptorius, nepartinis Vilniaus rajono tarybos narys,
Nacionalinės pažangos premijos laureatas